

Кравець Владислав Ігорович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
факультету правничих наук
Національного університету «Києво-
Могилянська академія»

Науковий керівник:

Доценко Олена Леонідівна,

доцент кафедри української мови
Національного університету «Києво-
Могилянська академія», кандидат
філологічних наук, доцент

ТЕРМІНИ *ОКРЕМА* ТА *ЗБІЖНА* / *РОЗБІЖНА* ДУМКА У ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Згідно з українським процесуальним законодавством, рішення в судовому провадженні може приймати або один суддя (одноособово), або колегія суддів чи присяжних. Досить часто трапляються ситуації, коли один з учасників правосуддя не погоджується з рішенням або аргументацією своїх колег. У такому випадку він має право (а іноді – обов'язок) викласти **окрему думку**.

За офіційним визначенням, окрема думка судді – «це сформований суддею письмовий документ, який є формою визначення власної позиції судді в разі незгоди з прийнятим (наданим) рішенням (висновком) або викладенням обставин, що доповнюють мотивувальну частину рішення (висновку). Окрема думка відображає правову позицію судді у конкретній справі, яка розглядалася судом, та спрямована на заперечення, уточнення або обґрунтування висновків у рішенні суду» [1].

Незважаючи на відсутність прецедентного значення, інститут окремої думки відіграє важливу роль у підвищенні якості судових рішень, забезпеченні суддівської незалежності,

зміцненні авторитету правосуддя, має доктринальний вплив на розвиток національної правової системи [2, с. 3-4; 3, с. 3].

В Україні норми, що регламентують інститут окремої думки, містяться у статтях 375 та 391 Кримінального процесуального кодексу України, у статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», у Регламенті Конституційного Суду України. Неможливо не помітити, що у всіх названих нормативно-правових актах використовують саме термін «окрема думка».

Як зазначає В. В. Навроцька, вітчизняний законодавець дуже скупо регламентував інститут окремої думки. Він недостатньо дав роз'яснення, що, своєю чергою, може призвести до довільного тлумачення, за якого неможливе одностайне застосування кримінально-процесуальних норм [2, с. 2]. Недоліки законодавчого регулювання інституту окремої думки в Україні проявляються, зокрема, в **термінології**, яку використовує законодавець.

Як зазначає С. Шевчук, в українській юридичній термінології термін «окрема думка» є родовим та охоплює всі нюанси цього інституту. В англійській та французькій юридичній термінології *separate opinion / opinion séparée* включає два види окремих думок: *concurring opinion / opinion concordante* або *opinion individuelle*, коли суддя чи декілька суддів, які погоджуються з прийнятим більшістю судовим рішенням, викладають відмінні або додаткові підстави чи обґрунтування, що визначили їхню підтримку; та *dissenting opinion / opinion dissidente*, коли суддя чи декілька суддів, не погоджуючись із позицією більшості, викладають обґрунтування та підстави своєї незгоди [4].

Вважаємо, що термін «окрема думка», який використовують в українському законодавстві, не зовсім точно відбиває суть означуваного ним поняття. Твердження

С. Шевчука про те, що термін «окрема думка» охоплює всі нюанси цього інституту, видається некоректним.

Розрізнення окремих думок за типом можна чітко побачити у діяльності верховних судів Великої Британії та США, Європейського суду з прав людини. У рішеннях цих судів окремі думки, залежно від їх змісту, позначаються заголовками “dissenting / concurring opinion” (або їх відповідниками).

Слід, однак, зазначити, що саме собою використання терміна «окрема думка» не є категорично неправильним чи помилковим. Наприклад, у конституційних судах Німеччини використовують виключно термін «Sondervotum» («окрема думка»). Проте вважаємо, що цей термін є надто загальним, і тому для більшої чіткості й зрозумілості різні типи окремих думок все-таки слід розрізняти, вживаючи поряд зі словом «окрема» ще один прикметник, який уточнює її вид.

Для цього добре підходять прикметники «збіжний» та «розбіжний». СУМ-11 надає такі визначення: «збіжний – 2) однаковий, схожий з чим-небудь», «розбіжний – 2) суперечливий, несумісний змістом; 3) неоднаковий, різний». З огляду на це, наведені прикметники добре підходять для вживання у цій ситуації, адже вони дуже чітко вказують позицію судді (згоду чи незгоду з основним рішенням).

Варто згадати, що в Україні деякі судді Верховного та Конституційного судів використовують уточнення за типом у своїх відмінних думках. Наприклад, В. Лемак, О. Первомайський, О. Водянніков, Д. Гудима використовують заголовки з уточненням, на кшталт «Окрема (збіжна / розбіжна) думка», «Окрема думка (частково розбіжна)» тощо. С. Головатий взагалі відмовився від вислову «окрема думка» на користь використання замість нього термінів «збіжна думка» та «розбіжна думка». Водночас більшість суддів традиційно вживають термін «окрема думка». Відсутність уніфікації

термінології створює незручності для тих, хто бажає ознайомитися з такими документами.

У зв'язку з вищенаведеним, вважаємо за потрібне внести певні зміни до процесуального законодавства України з метою більш чіткого врегулювання інституту окремої думки в українському судочинстві, включаючи його термінологічне забезпечення. Ці зміни вважаємо доцільними з кількох причин:

1) розрізнення окремої думки за видами покращить відповідність термінології принципам **поняттєво-термінологічної єдності та точності** [5];

2) таке розрізнення дозволить швидше і точніше визначати **позицію** окремих суддів щодо певної справи;

3) позначення окремих думок суддів як «збіжна» або «розбіжна», зокрема у реєстрах судових рішень зробить **ознайомлення** з ними більш зручним.

Отже, проаналізувавши українське законодавство, а також практику інших країн в контексті інституту окремої думки, можна зауважити неоднакові підходи до використання юридичної термінології та різне ставлення до розрізнення відмінних типів окремих думок. Однак, ознайомившись детальніше з лінгвістичними аспектами та конкретними правовими реаліями в Україні, автор дійшов висновку, що використання різних термінів для позначення різних видів окремої думки є доцільним.

Список використаних джерел

1. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, затверджений Рішенням Вищої ради правосуддя від 19.04.2018, № 1200/0/15-18 : станом на 23.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1200910-18#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

2. Навроцька В. В. Окрема думка як одна з гарантій незалежності членів суддівської колегії та їх рівності при

ухваленні рішень у кримінальному судочинстві // Соціально-правові студії. 2019. С. 94–103.

3. Сподарик М. Б. Окрема думка судді суду загальної та конституційної юрисдикції: порівняльно-правове дослідження // Юридичний електронний науковий журнал. 2020. № 1. С. 54–57

4. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL : <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1-v-2016-06.pdf> (дата звернення: 04.11.2025).

5. Грегуль Г. Вимоги до юридичних термінів. Львів, 2008. С. 294–297.

Кучерук Софія Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Красницька Анжела Віталіївна,

професор кафедри ділової української та іноземних мов навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СУРЖИК ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Відомо, що одним із найважливіших показників цивілізованості суспільства є мовленнєва культура. “Проблеми мови, культури, комунікації, спілкування, культури мови,